

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Disputatio Secunda. De Causis in Communi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

vostrâ afferunt & aspergunt, & quod blandimur Græcis, alienigenas persequuntur, mirandum non est, fieri demonum infirmâ &c. Et aliis in locis similia plura habet, quæ diabolis facere posse concedit Deus, ad fallendum fallaces, vel ad admonendos fideles, ne tale aliquid facere pro magno desiderant. Sed pro Complemento hujus quæstionis

Quæres: Quibus modis ergo operetur demon tam mira & rara? R. Eum id facere primò per summam velocitatem & celeritatem, motumque localem, per quem de loco in locum transfert res insperatas & insolitas, ut rofas in hyeme, botros in æstate &c. se-

cundò, potissimum per illusionem phantasticam, quam facit per ejus turbationem, & variarum specierum productionem, item ex colorum & luminis artificiosa commixtione, ut sagarum sunt convivia, si tamen ad locum simul aliquem comportentur, quod fieri posse quidem non implicat, nam scitur, hunc mille artificem columnam Româ Pragam detulisse, nunc & defactò puto, sicut suprâ dixi, magis fieri per illusiones, & hoc patet inde, cum viris accumbant in lectis, & alibi choreas ducere nequeunt, nisi replicentur, quod demonum virtuti negatum est absolute; tertium denique artificium est applicatio activorum passivis.

DISPUTATIO II. DE CAUSIS IN COMMUNI.

Quàm pulchrum, jucundum, & utile sit de causis agere, ex eo patet, quòd nihil frequentius, tam in Philosophia, quàm Theologia audiatur, quàm causarum cum effectibus dependentia, causandi modus, prioritas, subordinatio &c. ut proinde ipse D. Augustinus in Enchiridio cap. 15. tritum illam versum Virgilii Georgicorum 2. recommendet, dicens: Quæ cum ita sint, quando nobis maronis ille versus placet. Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas, quare etiam materiam subsequenter de causis non modo in communi, sed etiam in particulari sedulo & animose pertractandam sentio. Sit igitur

QUÆSTIO I.

Quid sit causa, & quæ ejus causalitas?

L. Aristoteles magis supposuit definitionem causæ, quàm aliquam tradiderit, ut potè tempore illo, cum omnis abesse difficultandi ratio, quæ nobis tamen fide innotuit, quæ credimus generationem verbi in Divinis, in quam Pater verè influxit gignendo ejus personalitatem, & tamen neque Patri æterno nomen causæ, neque Filio nomen effectûs tribuere volunt Sancti Patres, Latini præcipuè existimantes per effectum naturam limitatam, finitam, & aliquando incipientem significari, quare onus incumbit Philosopho Christiano, ita definire causam in communi, ut nec Patri æterno definitio causæ conveniat, nec Filio definitio effectûs; Circa quam materiam varii diversimodè opinantur & frequenter plus nominetenus discrepant, quàm in re: Baro existimans, non posse unam omnibus placentem afferri, assignavit quatuor, at tamen non multum inter se differunt, igitur ad quæstionis p. p.

II. Dico I. Causa creata in communi describitur, quòd sit principium per se positivè influens in aliud determinatè. Hanc bonam esse explicando probò: Dicitur itaque Principium, quod rationem generis habet, & convenit latius pluribus, quàm causæ, nam ad principium sufficit, quòd principiatum dicat intrinsecam habitudinem aliquam, ut possit dici ab illo oriri, sic Pater in Divinis dicitur principium Filii, non causa, sic etiam privatio rei naturalis est principium, non tamen causa &c. dicitur, Per se, per quam particulam excluduntur causæ per accidens, ut cum Musicus est Architectus, per accidens enim est,

quòd sit Musicus, nec Musica concurret ad ædificandam domum, ut dicat Aristoteles Musicus per accidens ædificat. Item excluduntur conditiones, quæ vel necessariò requiruntur ad causandum, vel ad facilius, ut sunt approximatio &c. quæ tantum concomitantè se habent, ponitur positivè, ad excludendam generationem, quæ neque in generationem positivè, nec in rem genitam injunt: per tò influens autem intelligo idem, quod dans & communicans esse, per influxum vero, accipe tam Physicum quàm morale & metaphoricum, ut comprehendas etiam causam finalem: dicitur esse in aliud, ad denotandum, quòd illud, quod est causatum, in natura & essentia debeat esse distinctum à causa, per quod excluditur generatio verbi in Divinis, quia verbum æternum non accepit per eam essentiam & naturam distinctam à Patre, quòd etiam ordinariè importat tò aliud neutralitèr sumptum, unde etiam Concilia Ephesinum, Toletanum, & Lateranense cap. Damnamus de sum. Trinit. admittunt in Deo Alium & Alium, non tamen aliud & aliud. Et licet etiam dici possit in Divinis esse adhuc Aliud & aliud, scilicet suppositum, ut proinde videatur adhuc debere admitti ratio causæ, nihilominus non est aliud simpliciter, ad rationem autem causæ requiritur, quòd simpliciter effectus debeat esse aliud, Imò Generationis verbi Divini terminus nec secundum quid potest dici: Aliud, tum quia deberet esse partialis, talis autem non est aliud, quod probò, quia terminus partialis sequitur rationem termini totalis, sed terminus totalis in Divinis non est aliud; ergo nec terminus partialis, patet ma. ex creatis, in quibus non generatur natura in abstracto, verbi gratià humanitas, sed hic homo: tum etiam, quia causa debet esse natura

naturâ prior suo effectu, sed in Divinis non est una natura sic prior, ergo. Verum, licet sic explicatum *Tò aliud*, sufficienter excludat verbum Divinum à ratione effectus, nihilominus ad eliminandam omnem difficultatem, addidi in definitione: *defectibiliter*, alii ponunt *contingenter*, per quam particulam simpliciter excluditur verbum Divinum, quia illud non est productum defectibiliter, sive etenim consideretur ex parte Patris Æterni, sive ex parte Filii, nulla est defectibilitas, quia generatio activa identificatur cum Patre, & passiva cum Filio, ac utraque cum Essentia Divina, quæ de se simpliciter indefectibilis est, adeoq; etiam ipsi identificata, quod Confirmatur ex ratione Doctoris, qui dicit: Omne causabile esse contingens, adeoq; quod causatur, non esse à se, omne autem, quod in Divinis est, habet esse à se necessariò, & non contingenter, ergo. Hinc patet, gratis ab aliquibus addi adhuc particulam illam *cum dependentia hujus ab illo*. Sed

III.

Dices: Si Deus per possibile, & impossibile necessariò, & ab æterno produceret aliquam creaturam, ad quam producendam necessitaretur, in tali casu Deus influeret indefectibiliter in talem creaturam, sed illa creatura verus esset effectus, & Deus vera esset causa; ergo indefectibilitas non facit, quo minus adhuc verbum debet dici effectus, & Pater causa: probatur minor: quia illa natura esset adhuc finita, limitata & imperfecta, ergo. Verum *z.* dist. ma. influeret indefectibiliter ad extrâ, concedo ma. ad intrâ, nego ma. & concessa mi. distinguo similiter consequens; ergo influere indefectibiliter non eximit Deum à ratione causæ, ad extrâ, transeat, ad intrâ, nego consequentiam. Itaq; Notandum, duplicem esse defectibilitatem, unam intrinsecam, seu ad intrâ & alteram extrinsecam, seu ad extrâ, defectibilitas intrinseca provenit ab ipsa rei entitate, quæ ex ipsa rei natura indifferens est ad existendum, vel non existendum, & hæc defectibilitas est de intrinseca ratione constitutiva effectus: defectibilitas extrinseca est, quæ provenit ex causa, quæ ex se indifferens vel libera est, ut producat vel non producat. Similiter indefectibilitas duplex est, intrinseca una, altera extrinseca: Indefectibilitas intrinseca est, quæ ex ipsa rei entitate provenit, quando aliquid ex se habet, ut deficere non possit, & hanc habet verbum æternum: Indefectibilitas extrinseca est, quæ non provenit ab ipsa entitate rei, sed ab aliquo extrinseco, & sic illa creatura, quæ necessariò produceretur, intrinsecè esset defectibilis, & extrinsecè indefectibilis. Sed contra particulam *aliud* adhuc

IV.

Dices 2. Particula illa in *aliud* in definitione causæ, omninò est superflua; ergo est mala: probatur ant. quia potest aliquid seipsum causare; ergo non est necesse, ut influat in aliud & consequenter particula illa superfluit. Sed *z.* negando ant. cum sua probatione, quæ omninò falsa est, ut infra demonstrabo, quod scilicet nihil omninò seipsum producere & causare possit, nisi quis vellet destruere tum Philosophorum, tum fidei principia, nam ideò Philosophi colligunt dari Deum, quia viderunt aliqua cau-

sari & existere dependentèr ab alio, si autem posset aliquid existere à se, hoc nequaquam colligere possent, ergo. Deinde quæ ratione posset quid se ipsum causare, posset etiam dici Patrem, dum dicitur genuisse Filium, vel uterq; spirasse Spiritum, non aliam quampiam personam genitam & processisse, sed ipsum Patrem se genuisse, adeoq; tolleretur Trinitas personarum, nec esset, nisi plurimum nominum nuncupatio, quod destruit fidem.

Instabis: Defectio in creatis materia & forma sunt causæ, nec tamen producunt aliquid distinctum à se; ergo non implicat adhuc producere aliquid se ipsum; Imò finis etiam causæ dicitur, qui tamen non aliud, quam se ipsum producit, ergo. Sed *z.* materiam & formam si sumatur sine unione, tunc causare aliud, nempe totum compositum, si verò sumatur materia & forma unita, tunc non causant totum compositum, sed sunt ipsum. Vide dicta suprâ. Ad alterum de fine dico, finem quoque non causare seipsum, sed semper aliud, & licet actus bonus cognitus moveat voluntatem ad ponendum se ipsum, id tamen non facit immediatè, nam prius movet voluntatem ad amorem, vel ad mediâ, quo amore, vel mediis postea ponitur mediate ille actus bonus. Hæc pro prima parte sufficient. Pro secunda

Dico 2. *Causalitas causa in actu primo est ipsa entitas causæ, quatenus potens est causare effectum, quæ potentia includit relationem transcendentem identificatam:* ita Scotistæ communiter contra Huradum, Arriagam & Recentiores communiter.

Probatur primò: Autoritate tum Aristotelis 5. Met. 20. dicentis, relationes secundi modi fundari supra potentiam activam & passivam, sed relationes secundi modi sunt causæ & effectus, ergo fundantur supra potentiam activam: tum Doctoris 1. d. 7. q. un. l. ubi significat, quod virtus absoluta in causa, non est ei ratio agendi, nec eam constituit in actu primo potentem agere, nisi includendo respectum transcendentem ad effectum.

Probatur etiam ratione, primò: Quia causa in actu primo idem sonat, quod causa potens causare & agere, sed potentia & virtus causandi important directè relationem transcendentem, ergo.

Probatur secundò: Si causa constituentur inesse causæ in actu primo per aliquid aliud, esset maximè actio possibilis, sed hæc non est, ergo ma. est Adversariorum, probatur minor quia quælibet causa est causa in actu primo per aliquid sibi intrinsecum & identificatum, sed actio possibilis est quid extrinsecum & distinctum; ergo per actionem possibilem causa non potest constitui causa in actu primo: probatur mi. quia actio existens est quid realiter distinctum à causa, sed actio possibilis est ipsa quæ existit, ergo: probatur minor principalis. Secundò: Quia illa actio possibilis vel invenit causam potentem causare, aut facit eam potentem, si primum, ergo ex se jam erat potens causare, si facit eam, tunc est aliquid realiter,

realitèr distinctum, & consequentèr non potest esse causalitas in actu primo, quæ debet esse identificata causæ. Sed

Dices: Quemadmodum se habet causa in actu secundo, ita se habet causa in actu primo ad suam causalitatem, sed causa in actu secundo constituitur in esse talis per actionem existentem, ergò causa in actu primo per actionem possibilem. Verum R. negando ma. Disparitas est, quia causa in actu primo non est talis, ex eo, quòd accipere debeat primò aliquid, ratione cujus dicatur causa in actu primo, sed jam habet illud, quod ipsam denominat causam in tali actu, nempe virtutem sufficientem productivam.

Instabis: Causa in actu primo constituitur in esse talis per respectum ad effectum, sed non actualem, ergò ad possibilem: subsumo, sed effectus possibilis non potest respiciri, nisi actione possibili, ergò causa in actu primo constituitur per actionem possibilem. R. concedendo argumentum, ad subsumptum R. dist. illud, effectus possibilis non potest respiciri, nisi actione possibili, tanquam exercitio, concedo, tanquam virtute exercendi, nego subsumptum, & consequentiam. Itaque causa in actu primo non constituitur per exercitium, sed per virtutem productivam. Sed quæres, quomodo hæc virtus respiciat effectum, quem producere potest, an omnes in abstracto, an verò singularibus? R. causam non respicere effectum in communi, sed in singulari omnes, non tamen collectivè sumptos, sed divisim. Patet, quia causa potest producere suum effectum non tantum, quia effectus est, sed etiam quia talis est, verbigratiâ, Ignis producit calorem, non tantum secundum rationem specificam, non tamen omnes collectivè, quia omnes effectus collectivè sumpti non sunt terminus adequatus causæ, sed tantum divisim sumpti, quare, licet implicaret unus effectus, non cessaret ratio causæ, dummodo essent producibiles adhuc alii, quemadmodum dixi de potentia materiæ, quæ respicit omnes formas non sub tota collectione, sed divisim.

Dico 3. Causalitas causæ in actu secundo formalitèr sumpta, superaddit aliquid entitatibus causæ & effectus. Hæc est Scoti in 2. d. 1. q. 2. & Scotistarum communiter contra Occamum.

Probatur primò: Quia actus secundus superaddit aliquid actui primo, sed causalitas causæ formalitèr sumpta accedit causæ, sicut actus secundus actui primo, ergò aliquid superaddet.

Secundò: Quia possunt à parte rei existere entitas agentis & entitas effectus etiam approximâtè, ut Ignis A & ignis B, & tamen ignis B non dependere, vel produci ab igne A, ergò ignem B produci ab igne A, est aliquid plus, quam hæc existere etiam approximâtè, & consequentèr causalitas aliquid superaddet. Quare non valet dicere, ignem B produci ab igne A, non esse aliud, quam eum existere, & non dependere ab alia causa, tum, quia ista non dependentiâ, cum sit aliqua negatio, debet esse alicujus positivi negatio, & consequentèr de-

pendentiâ, cujus illa est negatio, debet esse aliquid positivum: Tum, quia malè aliquis diceret, Petrum esse filium, formalitèr aliud non esse, quam non esse Paulum, Joannem, nec alium quempiam ex hominibus, ergò similiter malum erit dicere, ignem B produci ab igne A esse ignem B non dependere ab alia causa. Verum tamen in Contrâ

Arguitur: Omnis causa potens causare, virtualitèr, & immediatè continet suum effectum, ergò ut eum producat, non requiritur aliquid superadditum, R. distinguendo ant. Causa continet immediatè suum effectum, ita ut nulla forma intercedat intermedia, quæ constitueret ipsam in ratione principii productivi, concedo ant. ita ut non requirat actualem influxum, qui ipsam denominet formalitèr, & actu causantem, nego ant. & consequentiam.

Instatur: Illud superadditum vel deberet esse aliquid absolutum, vel relativum; neutrum dici potest, ergò nihil est. probatur mi. tum ex responsione, tum, quia causalitas non potest concipi, nisi per ordinem ad aliud: nec secundum, quia omnis relatio sequitur sua extrema, non sic autem causalitas, quæ debet præcedere, ergò. R. negando mi. ad probationem dico, esse aliquid relativum, quod tamen non præcedit causam & effectum, licet sic præcedat causalitas fundamentalis. Hinc

Dico 4. Causalitas, à qua causa dicitur formalitèr causare, non est quid absolutum, nec relativum præcedens naturæ effectum, veluti aliquid medium inter causam & effectum, sed est relatio posterior causæ ad effectum, ubi talis pullulare nata est. Hæc est Doctoris supra ubi ait: Fallit nos imaginatio, dum putamus relationem causalitatis medianæ, veluti viam inter causam & effectum, quia revera sequitur, sicut universalitèr nulla relatio ponitur, nisi positis extremis.

Probatur quoad primam partem: Illud absolutum medium deberet esse ens creatum, & de novo productum, sed omne absolutum, quod de novo producitur, debet mediante aliqua actione produci, ergò & illud absolutum, sed actio, per quam produceretur, iterum esset aliquid absolutum, ergò iterum per aliud absolutum produci deberet & sic in infinitum, cum non sit potior ratio de uno absoluto, quam altero, nam si esset aliqua, maximè, quòd actio essentialitèr dependeat ab hac determinata causa, quia etiam ignis, quando producitur ab alio igne ita determinatè dependet ab eo, ut non possit produci ab alia causa, & tamen, ut producat ab igne, debet produci per actionem distinctam, ergò etiam illud absolutum, non obstantè hæc determinatâ dependentiâ, deberet sic produci per aliam actionem.

Probatur secunda pars: Illud relativum medianum deberet participare rationem relationis, ergò non potest esse aliquid medianum inter causam & effectum: probatur consequentia: Omnis relatio debet terminari ad aliquid, & habere correlationem, sed si medietatè, nõ terminaretur ad aliquid, nec haberet

IX.
Argumentum in contrarium.

X.
Causalitas est quid relativum.

XI.

corre-

correlationem, ergo relatio non potest esse aliquid medians. Probatur minor: quia in illo signo priori esset relatio, & tamen non esset terminus, ad quem referretur, nec sibi haberet correlationem, quæ debet esse in termino, qui pro illo priori nondum esset, ergo non posset terminari ad ipsum, cum nondum sit, nec consequenter erit correlatio; per quod patet ad illud, quod aliqui dicunt relationes inesse quieto & permanenti tantum exigere, ut extrema sint, non verò in esse successivo, ut sunt actio, unio &c. quia est de essentia relationis ut sic, ut sit ad aliud, & ut simul naturam sint.

XII.

Dices: Relationem posse adhuc terminari ad effectum non productum, sed quem actu producit. Sed Contra, vel effectus etiam in fieri sequitur causationem ipsam, vel præcedit, si hoc posterius, ergo debet terminari ad effectum jam productum; si verò primum dicitur, tunc sequitur, quòd in aliquo priori sit causatio, in quo non est effectus, ad quem tunc non poterit terminari, cum nondum sit, & consequenter si præcedit, terminabitur ad aliquem terminum, qui nondum est.

Probatur ultima pars, tum, quia causa, ut formaliter causa, est concretum relativum respiciens pro termino effectum: Tum, quia Deus dicitur causa formaliter rerum omnium ad extra per terminationem essentialis dependentiæ rerum omnium ad ipsum, ex eo, quòd sit incapax relationis mutue, ergo in causis creatis relationum capacibus causalitas formalitè consistere debet in relatione subiecta in causa, & terminata ad effectum. Sed in contra

XIII.

Argumentum in contrarium.

Arguitur: Omnis via, per quam aliquid acquiritur, debet esse prior & mediare, antequam sit illud, ad quod est via, sed causalitas est via, quæ mediante acquiritur effectus, ergo causalitas non poterit esse quid posterius sequens effectum. Probatur minor ex Scoto q. ult. prologi. §. *Contra istud*, ubi dicit, voluntatem elicere praxim mediâ elictione, ergo. R. dist. mi. causalitas est via, quæ mediante acquiritur effectus, causalitas fundamentalitè sumpta, concedo mi. formalitè sumpta, nego mi. Itaque causalitas fundamentalitè sumpta dicitur prior suo effectui, sicut albedo dicitur prior esse relatione, nam secundum eundem Doctorem via est duplex, una quo, altera per quam, prior sequitur, posterior præcedit.

Instatur: Omnis ratio fundandi relationem debet esse prior suâ relatione, sed causalitas est ratio fundandi relationem inter causam & effectum, ergo debet esse prior, quam sit relatio cause ad effectum: probatur mi: quia secundum Aristotelem 5. Met. 20. relationes secundi modi fundantur super actionem, seu causalitatem, quæ actio, licet sit causæ efficientis, est tamen eadem ratio de ipsa, ac de alia causalitate. R. negando mi. licet enim dicitur referri causa ad effectum, quia in ipsum influit, non intelligitur tamen influxus formalis, sed fundamentalis; unde nego ejusdem minoris probationem, quia relationes secundi modi non fundantur super actionem & passionem,

sed super potentiam activam & passivam, dicuntur tamen fundari super actiones, quia actiones & passionis concurrunt veluti dispositiones & conditiones necessario requisitæ.

Urgetur: In omni instanti, quo causa causat, debet habere causalitatem formalem, sed pro primo instanti naturæ, ante effectum non potest haberi relatio, ergo causalitas non consistit in relatione: probatur major, quia alioquin sequeretur, quòd causa causaret sine novo superaddito. R. dist. ma. pro omni instanti temporis, concedo ma. pro omni instanti, seu signo naturæ, nego ma. ad ejus probico, etiam in ipso signo naturæ posse notari aliquid superadditum, seu aliquam variationem causæ, quia ubi in toto tempore consistit in potentia remota, ad hunc effectum, propter absentiam passivi, in eo signo dicitur esse in potentia proxima, & veluti proximè determinata ad hunc effectum, in quantum jam habet omnia requisita ad causandum, & sic etiam in illo signo naturæ potest habere aliquid superadditum, quàmvis non ipsam causalitatem formalem.

QUÆSTIO II.

Quotplex sit causarum Genus?

Extiterunt olim nonnulli Platonici, qui nullum aliud causarum genus, præter efficientis admiserunt, cujus opinionis etiam nunc putarunt quidam fuisse Divum Augustinum, verumtamen perperam, nam pluribus in locis clarè docet, dari causas, unde ex quo, & quare aliquid fiat, quæ nihil aliud denotant, quàm causam materialem, formalem, & finalem, unde etiam in hac quæstione queritur, an causa ut sic bene dividatur in quatuor vulgata causarum genera, materialem nempe, formalem, efficientem & finalem, ad quod utpote cum sit res facilis & trita, resolutivè

Dico: *Bene & adæquate dividitur causa, ut sic in mox præallegata quatuor genera. Est Doctorem hic q. 7. & communis.* Antequam in forma probem, suppono quòd omnia composita non habent ex nihilo, aliàs creatura posset creare; ergo debent fieri ex præexistente materia, seu subiecto, quod non potest esse aliquid compositum, alioquin esset compositum, antequam fieret; ergo datur aliqua causa materialis. Deinde nullum compositum sublunare est Physicè simplex, & materia nullum habet actum Physicum formalem; ergo datur aliquid, quod æquat materiam, & intrinsecè constituit compositum, quod est causa formalis: Tertiò: Nihil seipsum efficit; ergo debet ab aliquo alio fieri & esse aliud, quod illud faciat, sed hoc dicitur causa efficiens. Denique omnia agentia, intellectuاليا quam maxime non agunt temerè, inordinate, sed ex causa; ergo debent finem aliquem habere, & consequenter datur causa finalis, quo supposito.

Sic probo Conclusionem:

Tot sunt genera causarum, quot sunt diversi influxus in quodlibet compositum generatum, sed isti influxus sunt quatuor; ergo etiam sunt quatuor.

quatuor causarum genera: probatur mi. ex supposito facto & præmisso, & etiam ulterius, quidquid influit, aut influit extrinsecè, aut intrinsecè, si hoc, vel per modum subjecti, vel per modum formæ, seu per modum actus & potentia, primum est causa materialis, alterum est causa formalis, quæ sunt duæ causæ: Iterum si extrinsecè, vel influit realitèr, vel metaphoricè alliciendo ad sui productionem, si hoc, est finalis, si primum, est causa efficiens; ergò bene dividitur causa, ut sic in quatuor allegata membra: probatur hæc consequentia, quia non est alia assignabilis, quæ non haberet rationem aliquam ex illis, ergò: probatur ant. si esset aliqua, maximè instrumentum, Idea, exemplar & objectum, sed hæc ad priores reducuntur, ergò: probatur mi. tum ex dicendis, tum quia omnia reduci possunt ad causam efficientem, ergò. Confirmatur Conclusio: Quia illa est bona divisio, quæ fit in membra diversa, & inter se realitèr distincta, sed hæc est talis, ergò: probatur mi. tum quia in entitate inter se differunt, tum quia habent diversum causandi modum; nam materia concurret recipiendo, forma informando, finis movendo & excitando efficientem, efficiens denique dando esse, nec recipiendo, nec informando, nec movendo, ergò.

III. Et quamvis prædicta divisio bona sit & communi antiquorum placito adhærendo bene defendatur, non est tamen secundum exactas regulas divisionum, nam imprimis debet fieri in pauciora membra, ita ut si fieri potest, sit bimensuris & in magis immediata, quòd tamen hic non observatur, unde ex ultimo ordinate procedendo causam ut sic, Primò dividi posse in primam & secundam; Prima est Deus super omnia benedictus ob omnimodam independentiam in sua entitate ab ulla alia causa. Secunda verò est omnis causa creata propter maximam dependentiam à causa prima, tam bene, quoad entitatem, quam etiam quoad operationes, quæ nihil agere & causare potest, nisi Deo concitante. Causa secunda iterum subdividi potest in universalem & singularem: Universalis est, quæ ad plures effectus concurrere potest & sunt Astra, Cæli, Sol, &c. dixi ad plures, quia Causa universalis, quæ ad omnes effectus concurret, non est secunda, sed prima: singularis est, quæ tantum producit determinatos effectus, ut ignis ignem, calorem, &c. Causa singularis tertio subdividitur; in intrinsecam & extrinsecam, illa essentialitèr & intrinsecè rem constituit, tanquam pars ejus, & sic corpus & anima constituent hominem: extrinsecæ, quæ non ingreditur ad constitutionem intrinsecam alicujus rei, ut ignis, dum producit alium ignem, & universalitèr omnis causa efficiens & finalis.

IV. Causa efficiens iterum multiplicatèr dividitur: Nam alia est immediata, alia mediata. Prima dicitur illa, à quâ effectus immediate producit, ut calor à calore. Secunda verò, à quâ effectus tantum mediata producit, uti Adam dicitur causa omnium hominum, &c.

V. Secundò dividitur in Causam per se, & causam per accidens; Per se est, quæ ex natura sua habet virtutem producendi effectum, sic Musicus cantat, Architectus ædificat; Per accidens ea F. Amandi Hermann physica.

est, quæ licet denominetur producere effectum, ex se tamen non est ordinata ad productionem ejus, sic Musicus ædificat, & Architectus cantat &c.

Tertio in Physicam & moralem: Physica VI. est, quæ verè per actionem influit in effectum, ita ut secundum influxum Physicum ab ipsa dependet; Moralis est, quæ quidem Physicè non influit, sed est in causa, ut alia causa Physicè eum attingat, unde judicio humano ei effectus attribuitur, sic dicitur causa moralis homicidii, qui consentit, suadet, jubet &c. alia sunt postea tales ex libera institutione hominum vel Dei, sic chyrographum causat solutionem, sacramenta gratiam.

Quartò in causam principalem & instrumentalem; VII. Prima propria sua virtute ab ipsa egrediente effectum producit. Instrumentalis est, quæ non propria virtute effectum producit, sed per virtutem communicatam ab alio, ut se habeat purè veluti instrumentum, sic sancti faciunt miracula virtute Divina.

Quintò in causam totalem & partialem: VIII. Totalis est, quæ se sola, ad minus in suo genere, effectum producit, ut ignis applicatus ad stupam, est totalis causa combustionis ejus, quia talis est in genere causæ efficientis, licet etiam alia concurrant cum prima. Partialis est, quæ producit tantum unam partem effectus, si est divisibilis, si verò sit indivisibilis, producit totum effectum, sed non sola, sed cum concursu alterius causæ ejusdem speciei & rationis cum ipsa, ut si duo ignes simul & semel applicentur ad comburendam stupam, unde dicitur hic effectus totalitèr adhuc à qualibet dependere totalitate effectus, non verò totalitate causæ, quia non dependet ab una sola causa, sed à duabus.

Sextò potest causa efficiens dividi in liberam & necessariam: libera est, quæ positis omnibus requisitis, potest se, sine ullo impulsu spontè determinare ad agendum, vel non agendum: Necessaria est, quæ positis omnibus requisitis non potest non agere; Utraque est immanens, vel transeuntèr agens, prima talis dicitur, quòd effectum in se productum recipiat, altera verò non.

Ultimò dividitur in causam univocam & æquivocam; univoca est, quæ producit effectum secundum eandem rationem similem in entitate, ut calor calorem, æquivoca, quæ dissimilem producit.

QUÆSTIO III.

De Conditionibus ad causandum requisitis.

Plures requiri conditiones ad hoc, ut causa causent suum effectum, indubitatum est, certum namq; est, requiri frequentissimè ablationem impedimentorum, & qualitates disponentes ad formas oppositas, requiritur etiam, ut sit legitima approximatio, & denique quòd existat causa, dum causat & alia plura. De approximatione inter causam materialem & formalem

Ggg malem

malem nemo controvertit, unde particularis est de efficiente difficultas, an ipsa debeat esse ita approximata, ut non possit agere indistans, quod in suo etiam examinabo loco. Potissimum quod hic explicandum venit, est: An causa, ut causet, debeat esse ita existens, ut pro nullo instanti possit causare, pro quo non est, in qua re Thomistae plurimi putant, non requiri actualem existentiam, sed sufficere quòd in priori instanti extiterit. Secundo controvertitur, an causa ita debeat esse prius, antequàm causet, ut tempore effectum præcedat, an verò sufficiat, ut tantum præcedat natura? Pro quo resolvendo supponendum ex sæpè dictis: Causam dupliciter considerari posse, nempe formaliter & materialiter, formaliter considerata sunt relationes, seu potius relativa, materialiter verò considerata sunt ipsæ entitates. Itaque his præmissis

II. **Dico 1.** *Nulla causa potest aliquid causare nisi sit existens.* Hæc est communior contra Thomistas: &

Nihil causare potest nisi existat.

Probatur primo: Si non requiretur existentia causæ ad hoc, quòd causet, sequeretur non posse ex his, quæ facta sunt, probari existentia, sed hoc est contra fidem, quia Divus Paulus ad Romanos I. ait: *Invisibilia enim ipsius (Dei) a creatura mundi, per ea, quæ facta sunt intellectui conspiciuntur, ut sint inexcusabiles, ergo: probatur sequela: quia, licet Deus non esset, posset omnia producere; ergo ex eo, quòd produxerit, non potest demonstrari ejus existentia.*

Probatur secundo: Nemo dat alicui esse, quod non habet, sed causa non existens nullum habet esse; ergo non potest dare alteri esse, quod est causare, nec juvat dicere, causam paulò antè habuisse esse, atque ad eò ratione illius potest adhuc dare alteri, quia si nunquam extitisset, non posset dare esse; ergo nec ex eo, quòd extiterit paulò antè, quòd enim extiterit, nihil plus Physicè habet, quàm si nunquam fuisset, tum, quia in decimo vel duodecimo instanti suæ non existentia, non potest amplius causare; ergo nec in primo instanti suæ non existentia, cum æquè parum habeat in primo instanti non existentia, ac habet in decimo. Confirmatur: Causa non potest denominari causans, nisi per causalitatem sibi superadditam, sed quod non est, non potest habere causalitatem superadditam, ergo ma. patet: probatur minor, quia causalitas est vera relatio, nulla autem relatio potest esse in non existente, utpotè cum essentialiter subiectum requirat.

Probatur tertio: Si causa non existens pro primo instanti postquam fuit, posset causare, sequeretur, quòd etiam posset causare pro ultimo instanti, quando non est, & immediate post erit, sed in isto ultimo instanti suæ non existentia nequit causare; ergo nec in primo ab omnimoda paritate: probatur sequela, quia æquè distans ultimum non esse, & primum non esse: minor etiam patet, quia alioquin posset aliquid seipsum producere, etiam quoad primum suum esse.

Probatur quarto: Quia nihil potest causare aliquid in genere causæ materialis, quod non existit; ergo nec etiam in genere causæ formalis, aut efficientis, ant. patet, quia nulla forma sine substantialis, sive accidentalis, potest esse etiam pro unico instanti sine subiecto, consequentia clara est ex paritatis ratione.

Dices: Ut una res agat in aliam, non requiritur, ut sint in uno, eodemque indivisibili loco, sed sufficit, ut sint contigua, & nihil mediet inter ipsa; ergo etiam, ut aliquid causet aliud, non requiritur, ut sint in eodem temporis instanti, sed sufficit, ut nihil mediet inter esse unius & esse alterius. & negando consequentiam; Quia res, quæ antè extitit & non est modo, perinde se habet, ac si nunquam fuisset, quod si verò nunquam fuisset, nihil posset Physicè producere; ergo nec illa, quæ modo non est, licet antè fuerit; Quòd verò causa posset adhuc producere, licet non sit in eodem indivisibili loco, est, quia non tollitur productiva virtus, nec definit continere in se effectum, minus ipsa existentia vel essentia, quando autem causa corrupta est, nec existentiam habet, nec continet in se amplius virtutem productivam alicujus effectus.

Dico 2. *Causa formaliter sumpta non est prior suo effectui.* Ita Aristot. 2. Phys. 37. & 5. Met. cap. 2. ubi ait: *Causam in actu & effectum in actu simul esse, sed causam in actu esse, nihil aliud est, quàm causam actu causare & effectum in actu, quàm actualem terminare influxum, ergo.* Deinde Probatur etiam ex communi regula Prædicam. Quæ docet, relativa esse simul, sed causa & effectus sunt relativa; ergo debent esse simul, & consequenter causa formaliter sumpta sub relatione non est prior effectui.

Dices: Dantur multa relativa, quæ non sunt simul, sed neque simul esse possunt; ergo ex hac regula nihil deducitur; probatur aut. quia omnia, quæcunque sunt prius & posterius dicuntur relative, sed prius & posterius non possunt esse simul; ergo relativa non possunt esse simul. & Negando aut. cujus probationis minorem distinguo, prius & posterius non possunt esse simul, formaliter considerata, nego mi. materialiter considerata, concedo mi. & nego consequentiam. Itaque quando aliquid unum est prius altero, debet jam esse illud, quo dicitur prius, quia nihil dicitur esse prius se ipso, sed alio, quod si non est, non erit eo prius.

Dico 3. *Causa materialiter sumpta debet esse prior suo effectui, non tempore, sed natura.* Hæc est communis Scotist. & Recent. contra Thomistas.

Probatur primo: Autoritate tum D. Augustini lib. 7. Civit. cap. 9. ubi ait: *Semper prior est res, quæ facit, quàm illa, quæ fit; sicut enim nihil fit, ita nihil inchoatur, ut fiat, quod non faciens causa præcesserit:* tum Aristotelis id sæpè docentis, unde regula illa post. prædicamentalis: *Et Causa effectui dicitur esse prior.*

Probatur autem secunda pars primo: Quia dantur defectò multe causæ, quæ produ-

producent suos effectus, & tamen non extiterunt tempore ante suos effectus; ergo id non requiritur, quamvis contingere possit, ut sic præcedant, sicut dicendum est de Deo, respectu creaturarum: probatur ant. quia sol verè producit lumen, ignis calorem &c. Sed nec sol, nec ignis tempore extiterunt, antequàm producerent suos effectus, ergò: probatur mi. quia sicut dicit D. Augustinus: Si sol esset ab æterno, etiam lumen esset ab æterno; ergò nunquam extitit sol, antequàm produceret lumen, alioquin lumen etiam non foret ab æterno. Secundo: Quia causa non est causa, nisi pro illo priori instanti, pro quo causat, quia antea tantum causa in actu primo, seu potens causare; ergò in ratione causæ non exigit prioritatem temporis.

Probatur tertia pars: Quia quod causat aliud, debet esse prius illo, quod causatur ab eo, sed non debet esse prius tempore; ergò ad minus prioritatem nature: probatur ma. Omne independens est prius alio dependente, & omne dependens est posterius, sed omne, quod causat aliud, est independens & quod causatur, est dependens; ergò illud, quod causat, debet esse prius illo, quod causatur. Confirmatur: Illud est prius, à quo non valet subsistendi consequentia, sed ab existentia causæ non valet subsistendi consequentia ad existentiam effectus; ergò causa est prior effectui. Valeat confirmatio, quantum potest, melior est vis probationis. Sed in Contra

Arguitur: Omnis causa, ut causet, necessariò debet habere existentiam, ut dictum est in prima Conclusionem, sed quidquid habet existentiam, debet habere durationem realem; ergò etiam causa, ut producat durationem reali, debet præcedere effectum tempore, & non tantum natura: probatur min. quia omne, quod existit, debet posse mensurari, sed instans nature mensurari nequit, ergò. *q. dist. ma. debet*

habere existentiam tempore præcedentem, nego ma. natura prius intelligibilem, reverà inter causam & effectum cum fundamento repertam, concedo ma. & mi. nego consequentiam. Itaq; licet verum sit, quòd illa, quæ simul tempore existunt, mensurari nequeant, sic est causa & effectus, qui tantum natura est posterior, potest adhuc tamen intelligi, quòd unum existat ab alio, qui ordo essentialis dependentiæ cum sit realis & non fictus, necessariò infert inter extrema prioritatem & posterioritatem aliquam realem, ordo enim semper dicit prius & posterius, & in hoc sensu dicitur causa esse prior suo effectui, licet sint in tempore simul. Sed

Instatur: Illæ causæ debent existentiam habere tempore præcedentem, quæ plura requirunt instantia, ut suum effectum ponant, sed causæ liberæ requirunt plura instantia; ergò ad minus causæ liberæ, ut producant suos effectus, debent habere existentiam tempore præcedentem: probatur mi. quia causæ liberæ debent habere potentiam ad operandum & non operandum, sed operari & non operari posse, requirunt plura instantia. *q. negando mi.* Ad cuius probationem dico, quòd in eodem instanti, quo causa libera operatur, intelligitur prius natura habere potentiam ad actum & posterius natura elicere illum actum, & in illo priori habet indifferentiam, seu potentiam ad eliciendum vel non eliciendum, non quidem conjunctim, sed divisim, & sic operatio & non operatio sunt possibiles in eodem instanti disjunctim, quòd autem habeat causa libera talem potentiam ad opposita disjunctim, ex eo patet, quia immediatè ante instans temporis, quo habet actum, habet hujusmodi potentiam & in eodem instanti temporis, quo operatur, retinet adhuc eandem potentiam, ut est prior natura ipsa operatione.

DISPUTATIO III.

DE CAUSA MATERIALI & FORMALI.

In primo libro sufficienter explicui entitates & naturas harum causarum, restant tamen adhuc aliqua solvenda & elucidanda de ipsis, secundum quod habent rationem causæ, quam habere suppono certissimum: licet enim non efficiant aliud, constitunt tamen aliquid, ratione cuius constitutionis adhuc causæ dici debent, unde etiam nomen materie paulò latius sumam, ut etiam comprehendat subjectum completum, seu materiam secundam. *Sic igitur*

QUÆSTIO I.

De Effectibus Materiae & Formæ.

Supponi deberet hæc quæstio ex dictis, effectum materiæ & formæ aliud non esse, quam totum compositum ex iis resultans, cum sint partes ejus essentialiter ingredientibus & constituentes illud, verum tamen quia non videtur esse effectus adæquatius, ideo quæritur hic, an præterea sint alii? ad quod

Dico I. Materie primæ effectus, præter totum, *F. Amandi Hermann Physica.*

sum compositum, possunt esse adhuc forma, unio & generatio, ut mutatio est. Hæc colligitur ex D. *q. 5. d. 1. & d. 12. q. 1.* Et totum compositum esse effectum, non vocatur in dubium.

Probatur ergò de forma: Illud verè debet dici effectus alicujus, quod sit ab alio cum dependentia hujus ab illo, sed forma materialis (de hac enim tantummodo sermo mihi est) fit à materia cum dependentia ab illa in esse & conservari; ergò forma verè erit effectus ejus. Confirmatur, quia omnes formæ materiales

Ggg 2